

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ЦЕНТР ДОСКОНАЛОСТІ ЖАНА МОНЕ

О. І. ШНИРКОВ

**МІСЦЕ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
У СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ**

**МАТЕРІАЛИ ДЛЯ ЛЕКЦІЙ
2019**

**TARAS SHEVCHENKO
NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV**

INSTITUTE OF INTERNATIONAL RELATIONS

JEAN MONNET CENTRE OF EXCELLENCE

Oleksandr Shnyrkov

**THE EUROPEAN UNION'S PLACE
IN THE WORLD ECONOMY**

**LECTURE MATERIALS
2019**

Примітка:

Публікацію підготовлено академічним координатором Центру досконалості Жана Моне, завідувачем кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин, д.е.н., проф. О. І. Шнирковим.

Note:

The publication is prepared by the Academic Coordinator of the Jean Monnet Centre of Excellence, Head of the Chair of World Economy and International Economic Relations, Dr. of Sc. (Ec.), Prof. Oleksandr Shnyrkov.

Загальна характеристика регіону. У 1957р. шість західноєвропейських країн - Бельгія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Франція та ФРН - підписали Римські Угоди про створення Європейського економічного співтовариства (ЄЕС) та Європейського співтовариства з атомної енергії. Основою метою Співтовариств було поглиблення економічної інтеграції країн-членів. У 1992р. ЄЕС було трансформовано у Європейський Союз як не лише економічне, але й політично утворення. У різні роки до цієї організації приєдналися Австрія (1995р.), Болгарія (2007р.), Кіпр (2004р.), Хорватія (2013р.), Чеська Республіка (2004р.), Данія (1973р.), Естонія (2004р.), Фінляндія (1995р.), Греція (1981р.), Угорщина (2004р.), Ірландія (1973р.), Латвія (2004р.), Литва (2004р.), Мальта (2004р.), Польща (2004р.), Португалія (1986р.), Румунія (2007р.), Словаччина (2004р.), Словенія (2004р.), Іспанія (1986р.), Швеція (1995р.), Великобританія (1973р.). Таким чином, у 2017р. ЄС нарахував 28 країн-членів Союзу. У цьому ж році до складу країн-кандидатів на вступ до ЄС входили Албанія, Чорногорія, Сербія, Македонія, Туреччина, до потенційних кандидатів - Боснія та Герцеговина, а також Косово. У 2016р. у Великобританії був проведений референдум щодо виходу країни з ЄС, на якому перемогли противники членства країни у Союзі.

Європейський Союз охоплює 4 млн. кв. кілометрів та має населення більше 508 млн. (7% світового населення), поступаючи таким чином кількості населення лише КНР та Індії. У другій декаді ХХІ століття на ЄС припадало приблизно 25% світового ВВП, 33% світової торгівлі товарами, 25% світової торгівлі послугами, 32% накоплених світових інвестицій, третина світового науково-технічного потенціалу (витрати, патенти, науковці). Крім того, 5 з 10 перших у світі за конкурентоспроможністю країн є членами ЄС, з 20 найбільших ТНК у світі - компанії ЄС, 135 компаній ЄС входять до 500 найбільших у світі. Найбільш потужні національні економіки мали ФРН (24% від ВВП ЄС у 2016р.); Великобританія (18,5%); Франція (17,5%); Італія (13,2%) та Іспанія (8,5%), на які разом припадає приблизно 82% ВВП ЄС у цілому. ЄС, таким чином, займає провідні позиції у світовому економічному розвитку.

Традиційно для країн ЄС виокремлюють три основні моделі соціально-економічного розвитку. Німецька (неоліберальна) модель соціально ринкового господарства була запропонована ще у 1948р. урядом Ерхарда для розвитку ФРН. Вона передбачає усунення перешкод для створення конкурентного середовища для малих, середніх та великих підприємств; стимулювання розвитку малих та середніх компаній; забезпечення на цій основі зайнятості, соціальних гарантій та безпеки робітника на максимально високому рівні; державні гарантії мінімальних доходів, зарплати; створення на цій основі потужного середнього

прошарку населення. Європейсько-кейсіанська модель (Великобританія, Франція, Італія) концентрує свою увагу на стимулюванні сукупного попиту як основи економічного зростання, при цьому бюджетна та фіскальна політика розглядаються як основний інструмент впливу на сукупний попит, а бюджетна політика країн значною мірою фокусується на інвестиціях та структурних змінах. Скандинавська модель (Швеція, Фінляндія) заснована на концепції функціональної соціалізації економіки, розподілу результатів приватного підприємства з метою соціального вирівнювання, високих норм оподаткування, суттєвої перерозподільної ролі державного бюджету саме у сфері забезпечення соціальної рівності. Процеси формування економічного союзу країн ЄС, соціально-економічна конвергенції ведуть до зближення національних моделей соціально-економічного розвитку, їх основних цілей та механізмів.

Основу сучасного етапу розвитку економік країн ЄС складає стратегія "Європа 2020", яку було прийнято Європейською Комісією у 2010р. Стратегія визначає три основні соціально-економічні пріоритети:

- розумне зростання (смайт-економіка - розвиток економіки, заснованої на інноваціях та знаннях);
- стале зростання (забезпечення більш ефективного, що зберігає навколишнє середовище, конкурентного економічного розвитку);
- об'єднуюче зростання (збільшення зайнятості, соціальне та територіальне зближення).

Стратегією передбачено зростання зайнятості населення віком від 20 до 64 років до 75% (у 2010р. - 69%); збільшення фінансування науково-дослідних розробок до 3% ВВП ЄС (у 2010р. менше 2%); зменшення на 20% промислового забруднення атмосфери; збільшення до 20% питомої ваги відновлюваних енергоресурсів та на 20% ефективності енергоспоживання; зменшення до 10% учнів, які не завершують навчання у середній школі (2010р. - 15%); збільшення до 40% молоді з вищою освітою (2010р. - 31%); зменшення на 20 млн. населення Союзу, яке живе за межею бідності.

Основні макроекономічні показники розвитку. Зменшення питомої ваги ЄС у світовому виробництві, яке не було повністю компенсовано прийняттям нових членів ЄС у 2004-2007рр., пояснюється значним чином зменшенням темпів економічного зростання країн ЄС у 1998-2016рр. у порівнянні із середньосвітовими (див. табл. 1).

Таблиця 1. Темпи зростання ВВП (щорічна зміна у %%, 1998-2021рр.).

	1998 - 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 *	2017 *	2021 *
Світ цілому	у 4,2	3,0	-0,1	5,4	4,2	3,5	3,3	3,4	3,1	3,2	3,5	3,9

Розвинені країни	2,8	0,2	-3,4	3,1	1,7	1,2	1,2	1,8	1,9	1,9	2,0	1,8
Країни, що розвиваються	5,8	5,8	3,0	7,4	6,3	5,3	4,9	4,6	4,0	4,1	4,6	5,1
ЄС	2,7	0,7	-4,3	2,0	1,8	-0,4	0,3	1,4	2,0	1,8	1,9	1,8

*- прогноз.

Джерело: World Economic Outlook, IMF, April 2016.

У 2004-2014рр. найбільш високі щорічні темпи економічного розвитку мали Словаччина (3,8%), Польща (3,4%), Болгарія (2,5%), Румунія (2,7%), Латвія (2,5%), Мальта (2,5%). З іншого боку, об'єми ВВП за цей період щорічно зменшувалися у Греції (-2,0%), Італії (-0,5%) та Португалії (-0,3%).

Більш високі темпи економічного зростання менш розвинених країн ЄС обумовили на початку ХХІ століття відновлення тенденції зближення рівнів соціально-економічного розвитку країн Союзу (див. табл. 2.).

Таблиця 2. ВВП на душу населення окремих країн ЄС (за ПКС, %, ЄС -28 - 100%).

Країни	2005р.	2016р.
ЄС-28	100	100
Макс.		
Люксембург	247	267
Голландія	135	128
Австрія	127	126
Швеція	123	124
Мін.		
Литва	53	75
Естонія	60	74
Хорватія	56	69
Польща	50	69
Греція	93	67
Латвія	50	65
Румунія	35	59
Болгарія	37	48

Джерело: Eurostat, 2017.

Використовуючи переваги доступу до єдиного внутрішнього ринку ЄС, Болгарія, Румунія, Естонія, Литва та Латвія, Хорватія, Польща суттєво скоротили своє відставання від більш розвинених країн ЄС, хоча відповідна різниця залишається все ще значною. З іншого боку, Греція суттєво збільшила своє відставання від середньоєвропейського рівня. Таким чином, для економічного розвитку ЄС у цілому характерним є зближення рівнів соціально-економічного розвитку країн-членів.

Суттєвими макроекономічними проблемами розвитку ЄС на початку ХХІ ст. залишилися зростання дефіциту державних бюджетів та державного боргу переважної більшості країн-членів (див. табл. 3.). У

2007 - 2010рр. дефіцит державних бюджетів країн ЄС у цілому зріс з - 0,9% до - 4,8%, державний борг з 58,7% до 70,9%.

Таблиця 3. Дефіцит державного бюджету та рівень державного боргу країн ЄС (2007-2015рр., %% до ВВП).

	2007	2010	2012	2015
Дефіцит держбюджету	-0,9	-4,8	-4,3	-2,4
Рівень держборгу	58,7	70,9	83,8	85,2

Джерело: Eurostat, 2016.

Найбільш складна ситуація з рівнями державного боргу спостерігалася у другій декаді ХХІ ст. для Греції (рівень боргу у 2015р. склав 176,9% ВВП країни), Іспанії (132,7%), Португалії (129,0%), Кіпру (108,4%), Бельгії (106,0%) (для порівняння у 2013р.: Естонія - 9,8%, Болгарія -16,4%. Люксембург - 23,1%; Швеція - 40,5%).

Ще у 1996р. Пактом стабільності та економічного зростання було передбачено обмеження бюджетного дефіциту на рівні не більше 3% ВВП країни, відношення внутрішнього державного боргу до ВВП не вище 60%. До країни, яка не відповідає таким критеріям, повинні застосуватися штрафні санкції. У 1999-2015рр. було вдосконалено правила, інструменти та механізми фіскального нагляду, попередження, коригування та координації розробки державних бюджетів країн-членів ЄС. Це дало змогу частково зменшити рівень дефіциту державних бюджетів країн ЄС, загальмували зростання рівня державного боргу у 2012-2015рр.

Проблемою також залишається достатньо високий рівень безробіття (див. табл. 4.). Тому однією з основних цілей всіх національних та союзних програм розвитку в останні роки є скорочена безробіття, створення нових робочих місць.

Таблиця 4. Рівень безробіття у країнах ЄС (% %).

	2015	2016*	2017*
Країни Європи з розвинутою економікою	9,5	8,9	8,6
Зона євро	10,9	10,3	9,9
Макс.			
Іспанія	22,1	19,7	18,3
Італія	11,9	11,4	10,9
Франція	10,4	10,1	10,
Греція	25,0	25,0	23,4
Словаччина	11,5	10,4	9,6
Кіпр	15,3	14,2	13,0
Мін.			
ФРН	4,6	4,6	4,8
Австрія	5,9	6,2	6,4
Мальта	5,3	5,4	5,3
Чеська Республіка	5,0	4,7	4,6

*- прогнозні дані

Джерело: World Economic Outlook, IMF, April 2016.

Для країн ЄС характерним є досить помірні темпи інфляції (див. табл. № 5.), що обумовлено значним чином ефективною монетарною політикою ЄЦБ та центральних банків країн ЄС.

Таблиця № 5. Зведені дані з інфляції (%%, споживчі ціни).

	1998 - 2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016 *	2017 *	2021 *
Розвинені країни	2,0	3,4	0,2	1,5	2,7	2,0	1,4	1,4	0,3	0,7	1,5	1,9
ЄС	2,6	3,7	1,0	2,0	3,1	2,6	1,5	0,5	0,0	0,4	1,3	1,9
Зона євро	2,0	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	0,0	0,4	1,1	1,7
Країни, що розвиваються	7,9	9,2	5,0	5,6	7,1	5,8	5,5	4,7	4,7	4,5	4,2	3,9

*-прогнозні дані

Джерело: World Economic Outlook, IMF, April 2016.

Етапи економічної інтеграції. Важливим фактором та особливістю розвитку національних господарств країн ЄС є взаємна економічна інтеграція, яка за своєю тривалістю, глибиною та охопленням немає аналогів у світі. Європейський Союз поступово просувався на шляху лібералізації руху факторів виробництва та регуляторної конвергенції через створення зони вільної торгівлі (1958р.), митного союзу (1968р), спільного ринку (1987р.), початку формування економічного союзу (1993р.).

Новий етап розбудови економічного союзу та національних економік почався з Угоди про функціонування ЄС (2007р.), яка суттєво посилила саме наднаціональне, союзне регулювання економічних політик окремих країн: концепція "ще більше Союзу (ever more Union)". Угода визначає такі сфери економічної політики як:

– виключної компетенції Союзу (митний союз; конкурентні правила для єдиного ринку; монетарна політика для країн з валютою євро; збереження морських біологічних ресурсів у рамках єдиної політики рибальства; спільна комерційна політика; укладання міжнародних угод у певних сферах та за певних умов);

– спільної компетенції Союзу та країн-членів (внутрішній ринок; соціальна політика за окремими аспектами; економічне, соціальне та територіальне зближення; сільське господарство та рибальство, за винятком збереження морських біологічних ресурсів; захист довкілля; захист споживачів; транспорт; трансєвропейські мережі енергетики; сфера свободи, безпеки та правосуддя; охорона здоров'я у певних сферах; науково-технічний розвиток: допомога розвитку та гуманітарна допомога;

– підтримки, координації або доповнення зусиль країн-членів Союзу (захист здоров'я; промисловість; культура; туризм; освіта; молодь та спорт).

На сучасному етапі країни-члени активно формують Фіскальний Союз, Інноваційний Союз, Банківський Союз, Союз ринків капіталів та ін. подальшого розвитку набуває Валютний союз країн ЄС (2001р.), до якого у 2016р. входило вже 19 країн ЄС. Такі союзи передбачають проведення єдиної, наднаціональної політики в окремих сферах, розробку критеріїв, правил та вимог розвитку, ресурсну підтримку спільних механізмів коригування відхилень.

Сценарії подальшого розвитку ЄС, поява яких значною мірою була обумовлена суттєвими соціально-економічними та інституціональними проблемами розвитку Союзу у цілому у другій декаді ХХІ ст., зростання фінансової незбалансованості в економіках окремих країн, "грецька" криза, міграційна криза і т.п. було сформульовано у Білій книзі Європейської Комісії у 2017р. Вона передбачається 5 основних варіантів подальшого розвитку ЄС:

- зберігти ЄС у нинішньому вигляді;
- сконцентруватися винятково на єдиному ринку;
- дозволити країнам, які хочуть більшої інтеграції. Взаємодіяти тесніше у низці сфер;
- зосередитись на поглибленій інтеграції в окремих сферах спільного інтересу;
- перейти до більш глибокої інтенграції по всіх напрямках розвитку економічного і політичного союзу.

У будь якого варіанті реальною стає диферційована, градуалістична, «різних швидкостей» інтеграція як компромісна формула подальшого розвитку ЄС. З іншого боку, це відкриває нові можливості для європейських країн – нечленів ЄС, які ставлять перед собою за стратегічну мету інтеграцію до ЄС та мають відповідні Угоди про асоціацію (Україна, Грузія, Молдова).

Структурні зрушення в економіці країн регіонів. Характерною тенденцією розвитку структури ВВП країн ЄС в кінці ХХ та на початку ХХІ ст. є стрімке зростання питомої ваги сфери послуг з 60% у 2000р. до майже 75% у 2016р. Найбільші показники для сфери послуг в останні роки у структурі ВВП мали Люксембург (88%), Кіпр (87%), Греція (80%), Великобританія (78%), найменші - Чеська Республіка (59%), Угорщина (64%), Литва (66%), Польща (65%), Словаччина (62 %).

Цей процес супроводжується відповідно зменшенням ролі промисловості та сільського господарства у створенні ВНП країн ЄС за останні роки. При цьому найбільше значення для економічного розвитку окремих країн ЄС промисловість мала для Чеської Республіки (38%),

Словаччина (34%), Польщі (32%), Словенії (33%), Литви (31%), найменші - для Кіпру (11%), Греції (16%) та Люксембургу (12%). Незважаючи на зменшення ролі промисловості у розвитку країн ЄС, на цю сферу наразі припадає 50% зайнятості у приватному секторі, 75% експорту, 80% приватних наукових досліджень та розробок.

Промислова політика окремих країн ЄС та Союзу у цілому сконцентрована на досягненні таких цілей:

- посилення промислової основи національних економік шляхом підвищення їх конкурентоспроможності;
- сприяння переходу на низьковуглецеву та циркулярну економіку;
- посилення інноваційного розвитку з метою створення нових джерел економічного зростання та забезпечення соціальних потреб;
- сприяння створенню нових малих і середніх підприємств та підвищення підприємницької культури;
- забезпечення відкритості нових регіональних та глобальних ринків.

Особливу роль у економічному розвитку країн ЄС відіграє малий та середній бізнес. Наразі на нього припадає 99% загальної кількості підприємств; 67% зайнятості; 85% нових робочих місць; 10% самозайнятості в ЄС. Підтримка малого та середнього бізнесу активно забезпечуються як на національних, так й союзному рівнях шляхом надання пільг, гарантій, фінансової допомоги тощо.

Незважаючи на зменшення ролі сільського господарства у структурі ВВП країн ЄС (з 3% до 2% у 2000-2016рр.), ця сфера залишається у центрі уваги національних урядів та Спільної аграрної політики ЄС. Основними цілями аграрної політики країн ЄС та Союзу у цілому на сучасному етапі є:

- допомога фермерам у виробництві достатньої кількості харчових продуктів для країн - членів;
- гарантування безпеки харчових продуктів.
- захист фермерів від значних цінових коливань та криз перевиробництва;
- інвестування модернізації сільського господарства ;
- підтримка зайнятості та створення нових робочих місць у сільському господарстві;
- захист довкілля, рослин та тварин.

В останні роки аграрна політика країн та Союзу у цілому все більше спрямована на підвищення ролі ринкового попиту, зменшення втручання держав та ЄС у сферу підтримки сільського господарства, поступове відкриття внутрішнього ринку ЄС для зовнішньої конкуренції. Так, за 2002-2009рр. питома вага субсидій у валових надходженнях виробників

сільськогосподарської продукції в ЄС зменшилася з 34% до 24%, а частка витрат на підтримку виробництва із бюджету ЄС скоротилася із 70% у 1970-ті роки до 38% у 2014р. Це відкриває певні нові можливості для експортерів з третіх країн на єдиному аграрному ринку ЄС.

Основою структурних зрушень та модернізацій європейської економіки стають науково-технічний процес та розвиток інновацій. Лісабонська стратегія ЄС (2000р.) визначила головну мету Співтовариства - перетворення економіки ЄС в економіку знань, світову фабрику інновацій. За сучасних умов на ЄС припадає 1/3 глобальної наукової продукції, сектори економіки які пов'язані з використанням інтелектуальної власності, генерують 42% ВВП, 38% зайнятості та підтримують 90% експорту ЄС.

Основу інноваційного розвитку країн ЄС формують національні та союзні науково-технічні програми та стратегії. Національні програми визначають пріоритети, організаційну структуру та економічні механізми наукових досліджень. Незважаючи на процеси інноваційного зближення країн ЄС, ефективність національних систем інновацій суттєво різняться між собою. Інноваційні кластери складаються з таких груп країн ЄС:

- інноваційні лідери (Швеція, Фінляндія, Данія, ФРН, Великобританія);
- інноваційні послідовники (Люксембург, Австрія, Ірландія, Франція, Голландія, Бельгія);
- країни, що наздоганяють (Словенія, Чеська Республіка, Естонія, Іспанія, Італія, Кіпр);
- країни, що відстають (Португалія, Польща, Латвія, Греція, Мальта, Угорщина, Словаччина, Болгарія, Литва, Румунія, Хорватія).

Функціонування Інноваційного союзу країн ЄС відбувається на розгалуженій мережі європейської наукової кооперації у рамках Європейського дослідницького простору. У 2014-2020рр. основним комунітарним інструментом інноваційного розвитку є 7-а дослідницька програма ЄС "Горизонт 2020". Вона охоплює три напрями наукових досліджень (передова наука; лідерство у галузях промисловості; суспільні виклики) із загальним фондом фінансування у 80 млрд. євро. В основі розвитку Іноваційного союзу країн ЄС знаходиться формування єдиного ринку цифрових продуктів, поступовий перехід до цифрової економіки.

Зовнішньоекономічні зв'язки країн ЄС. Економіка країн Європейського Союзу характеризується достатньо високим рівнем самодостатності. На взаємний обмін у мережах Союзу припадає до 2/3 сукупного обсягу зовнішній торгівлі країн-членів. Для Хорватії, Угорщини, Латвії, Люксембургу, Польщі, Голландії, Португалії, Румунії, Словаччини, Словенії саме ринок ЄС є основним ринком збуту товарів та

послуг: його доля в експорті перевищує 70%. ЄС, поряд із США та КНР, має найбільш диферсифіковану структуру товарного експорту у світі, яка охоплює майже всі 5000 позицій Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

ЄС займає провідні позиції у світовому експорті товарів (див. табл. № 6.).

Таблиця № 6. ЄС у світовому експорті товарів (1963р.-2016р., у %%).

	1963	1983	2003	2016
ЄС	24,5	31,3	42,7	34,7
КНР	1,3	1,2	5,9	13,6
США	14,3	11,2	9,8	9,4
Японія	3,5	8,0	6,4	4,2

Джерело: World Trade Report 2017.

Компанії країн ЄС активно інтегровані у глобальні та регіональні виробничі мережі, причому вирішальна частина доданої вартості у готовій продукції створюється саме в ЄС. У 2016р. додана вартість в експорті ЄС досягла 87%.

Основними торговельними партнерами ЄС у 2016р. були: США (15,2 % товарообігу ЄС); КНР - 13,8%; РФ - 8,4%; Швейцарія - 7,0%; Норвегія - 4,0%; Туреччина - 3,8% ; Японія -3,2%; Республіка Корея -2,4%; Індія - 2,10%; Бразилія - 2,0%.

У структурі експорту ЄС переважає готова продукція: машини та обладнання (21% у 2016р); хімічна продукція (11%); фармацевтична продукція (11%); автомобільні та запчастини (6%); текстиль (3%); будівельне обладнання (2%). Для структури імпорту характерним є значна частка готової продукції (60%), а також мінеральної сировини та енергоресурсів (30%).

Європейський Союз є найбільшим у світі регіоном – експортером та імпортером капіталу. Так, на країни – члени Союзу у 2016р. припадало майже 30% світового експорту капіталу (див. табл. № 7.).

Таблиця № 7. Прямі іноземні інвестиції (2000-2016рр., млрд. \$, %%).

	Імпорт						Експорт					
	2000		2010		2016		2000		2010		2016	
		%		%		%		%		%		%
Світ у цілому	7489,6	100	20244,9	100	26728,3	100	7460,5	100	20939,2	100	28159,7	100
ЄС	2322,1	31,0	7357,6	36,3	7663,6	28,7	2907,1	39,0	9138,9	43,6	9110,7	21,6
США	2783,2	37,2	3422,3	16,9	6391,3	23,9	2694,0	36,1	4809,6	22,9	6383,8	22,7
КНР (вкл.	628,8	8,4	1655,3	8,2	2945,2	11,0	523,0	7,0	1916,6	9,2	3568,1	12,6

Гонконг)													
----------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Джерело: World Investment Report, 2017.

Основними країнами - лідерами в експорті капіталу з ЄС є Великобританія, ФРН, Голандія. Звертає на себе увагу суттєве зростання обсягу накопичених зарубіжних інвестицій з Ірландії за 2000-2016рр. В останні роки суттєво зростає також роль Франції та Бельгії у цьому процесі (див. табл. № 8.).

Таблиця № 8. Країни ЄС - основні експортери капіталу (накопичений обсяг зарубіжних інвестицій, млрд. \$)

Країни	2000	2010	2016
ЄС	2907,1	9138,9	9110,7
Великобританія	940,2	1686,3	1443,9
ФРН	463,9	1364,6	1365,4
Голландія	305,5	968,1	1256,0
Ірландія	27,9	340,1	832,7

Джерело: World Investment Report, 2017.

Нова торговельна та інвестиційна стратегія ЄС (2015р.) передбачає:

- адаптацію торговельної та інвестиційної політики країн Союзу до нових економічних реалій сучасні світової економіки: глобальних виробничих мереж; цифрової економіки, зростання ролі сфери послуг;
- підтримку мобільності спеціалістів, керівників підприємств та сервіс-провайдерів;
- поглиблення партнерства та взаємодію з країнами-членами, Європарламентом та всіма зацікавленими сторонами у розробці та реалізації торговельних та інвестиційних угод з іншими країнами;
- більш широке врахування інтересів малих та середніх підприємств у розвитку торговельних відносин з іншими країнами.

Нова стратегія також спрямована на реформування інвестиційної політики на глобальному рівні, активізацію багатосторонніх та регіональних торговельних перемовин, посилення економічної присутності ЄС в Азії та Тихоокеанському регіоні, модернізацію існуючих економічних відносин з основними торговельними партнерами Союзу.

Соціальний розвиток країн ЄС. Соціальні системи країн ЄС визначаються високим рівнем економічного розвитку та достатньо ефективними національними та союзною соціальною політикою. За індексом людського розвитку ПРООН 26 країн ЄС відносяться до групи країн з дуже високим рівнем розвитку (всього 4 групи для 188 країн у 2015р.). Цей індекс визначається за трьома напрямками: здоров'я та довкілля: доступ до освіти; пристойний рівень життя.

Основою соціального розвитку країн ЄС є високий рівень доходу на душу населення. Середній рівень ВНД в ЄС на душу населення за паритетом купівельної спроможності у 2016р. перевищував 36000 дол.

(світ у цілому 10000 дол.) із суттєвою диференціацією на країнах: Люксембург (більше 60000 дол.); Данія, Австрія, Нідерланди, ФРН, Бельгія (від 40000 до 45000 дол.); Фінляндія, Франція, Ірландія, Великобританія, Італія, Іспанія (від 32000 до 38500 дол.); Кіпр, Словенія, Мальта, Греція, Чехія, Словаччина (від 21000 до 28800 дол.), Румунія (18060 дол.) та Болгарія (15200 дол.). Рівень мінімальної зарплати у першому півріччі 2015р. у країнах ЄС знаходився між показниками у Болгарії (194 євро) та Люксембургу (1923 євро). Середній рівень пенсії по країнах ЄС коливався між 250 та 1500 євро у місяць. Тривалість життя при народженні (2015р.) складала максимально 82,8 років для Іспанії та мінімально для Латвії 73,6 років, причому для 17 країн ЄС цей показник перевищував 80 років (середньосвітовий показник - 71,5 років). У 2050р., за прогнозами, середня тривалість життя в ЄС складатиме для жінок 89 років, чоловіків 84,5 років.

В Угоді про функціонування ЄС (2007р.) було зафіксовано, що соціальна політика знаходиться у спільній компетенції Союзу та окремих країн. Її мета - створення високонкурентної соціальної ринкової економіки з повною зайнятістю робочої сили та високим рівнем соціального розвитку. На сучасному етапі основними напрямками реформування соціальної системи окремих країн та Союзу у цілому є:

- трансформація всеохоплюючої системи соціальної допомоги у програми адресної соціальної допомоги;
- реформування пенсійних систем шляхом вдосконалення та забезпечення надійності всіх видів накопичувальних пенсійних систем, відновлення рівності між поколіннями, у т.ч. шляхом поступового підвищення пенсійного віку; відновлення фінансової збалансованості пенсійних систем;
- впровадження ефективної та потужної політики зайнятості;
- адаптація національних систем регулювання професійних відносин та безпеки праці до високих стандартів та вимог на рівні ЄС у цілому;
- подолання бідності шляхом соціальної допомоги як основного інструменту;
- реформування захисту прав дітей з пріоритетним напрямком підтримки родини.

Необхідність проведення соціальної політики на рівні ЄС визначається вільним рухом робочої сили між країнами та необхідністю збереження рівня соціальної безпеки у країні походження; можливістю соціального демпінгу та соціального туризму з країн з меншим рівнем соціального захисту; необхідністю державної підтримки освіти та охорони здоров'я як важливих передумов ефективного використання

робочої сили; соціальним зближенням країн як складової більш широкої політики конвергенції в ЄС відповідно до Амстердамських угод (1997р.).

Таким чином, більшість країн - членів Європейського Союзу та Союз в цілому сформували одну з найефективніших, конкурентних та привабливих моделей соціально-економічного розвитку у сучасній світовій економіці.

Контрольні запитання

1. Назвіть основні етапи розвитку Європейського Союзу.
2. Охарактеризуйте основні макроекономічні показники розвитку країн ЄС на початку XXI ст.
3. Які види економічної політики в ЄС відносяться до виключної компетенції ЄС та які до подвійної компетенції?
4. У чому полягає специфіка структурних зрушень в країнах ЄС на сучасному етапі?
5. Розкрийте роль інновацій та інноваційного процесу в економічному розвитку країн ЄС.
6. Назвіть основні характерні риси зовнішньоекономічних зв'язків країн ЄС на сучасному етапі.
7. Яке місце займають країни ЄС у світовому соціальному розвитку?

Література

1. World Investment Report, 2017.
<http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=1555>
2. World Economic Outlook, IMF, April 2017.
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2016/01/>
3. Eurostat, 2017. <http://ec.europa.eu/eurostat/web/conferences>
4. World Trade Report 2017.
https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr14_e.htm
5. European Union . <http://europa.eu/>